

Božena Němcová

Zamyslete se...

Zajímá v dnešní době někoho Božena Němcová? Zkoumá někdo její život a dílo, píše o ní? Čte někdo knihy od ní a o ní? Točí se filmy na motivy jejích děl nebo dokumenty inspirované jejím životem? Pokud znáš nějaké dílo inspirované životem či dílem Boženy Němcové, napiš jeho název:

SOUVISLOSTI

- narodila se v době druhého období NO, kdy se šíří panslavismus
- 3. období NO se účastní jako spisovatelka a zasahuje i do politického života
- v roce 1848 žije na Domažlicku, brzy ale odjíždí do centra dění – Prahy
- v Praze se dostává do společnosti mladých vlastenců
- v 50. letech se potýká s omezeným vydáváním knih, cenzurou kvůli Bachovu absolutismu

Úkol 1

Počáteční písmena slov, která spisovatelku charakterizují, **tvoří**, pokud je správně poskládáte, dvě podoby jejího jména. Skládejte, vyškrtávejte. Použít musíte všechna písmena. Pracujte ve dvojicích.

Báječná	Odvážná	Atraktivní	Otevřená poznání
Žena	Emancipovaná	Ohromující	Bezelstná
Rebelující	Apatická	Rozumná	Nebojácna
Energická	Nemocná	Bojující za češtinu	Pohádkářka
Matka	Citově založená	Vlastenka	Láskyplná
Altruistická	Alergická na nevšímavost	Obětavá	Krásná
Nápomocná	Apelující na společnost	Aktuální	Vynikající

Dívčí jméno:

Jméno dospělé spisovatelky:

Úkol 2

Vypiš z prvního úkolu **neznámá slova**, vyhledej jejich **význam** v příslušném slovníku. Je přece hezké vědět, jaká Božena Němcová byla.

ČÍM VŠÍM BYLA BOŽENA NĚMCOVÁ?

Prozrazuje to na sebe sama díky obsáhlé **korespondenci**, která se dochovala. Byla vydána ve 4 svazcích.

SPISOVATELKA

Mužovi se nelíbí, že se tak zcela oddávám spisovatelství, raději by viděl, abych virtuózní hospodyní byla – nahlížím, že bychom šťastnější byli a že on šťastným se cítit nemůže, nemaje ženu, jak by si jí přál, ale nemohu si pomoci – není to prázdné slovo, věř, že nemohu –, v hospodářství jsem pouhý bezdušný stroj. Já musím psát; když jsem mnohdy mrzutostí nebo starostí sklíčená, jak sednu k psaní, zapomenou vše a žiju v jiném světě, ba někdy zapomněla bych na jídlo i na spaní, kdyby mi dali.

Z dopisu Janu Helceletovi 4. 6. 1855

POHÁDKÁŘKA

Do čtvrtého svazku (pozn. pohádek) mám udělat předmluvu a přiznat se, co je moje a co národní; udělám to, ač neráda musím se k mnohému přiznat, co není národní, a budou mi to za zlé pokládat. Mně to nedá, když slyším pohádku, ale docela převrácenou a zostuděnou, abych ji tak napsala, přidám kde je potřeba, ze svého a to nehezké vynechám. Celé jsem udělala ale jenom dvě a více žádnou neudělám. Třetí svazek se tiskne, ale já píšu již na pátý.

Pěkných báchorek jsem zde nasbírala. Nyní bude prý pan Pospíšil tisknout šestý svazek, nařiká si, že má nyní špatnější odbyt než ze začátku. To je špinavý člověk v jeho jednáních. Copak jste říkala kritice pana Malého? Vidíte, kdyby někdo napsal nestrannou pořádnou kritiku, byť dosti přísnou, byla bych mu velice povděčná, ale tomu pánu já nevěřím. Někteří mi vytýkali při prvních, že jsou na národní tuze poetické, abych je vypravovala docela prostě, nyní se to zase nelíbí; já nevím, jak bych přišla vhod.

Z dopisů A. B. Čelakovské, rok 1845 a 1846

VLASTENKA

Jak Vám snad známo, v červenci zemřel náš veliký vlastenec a drahý přítel Karel Havlíček u svého švagra Jaroše. Navštěvovala jsem jej často v době nemoci jeho a jako ostatní jeho četní ctitelé zúčastnili jsme se s manželem slavného pohřbu. Přitom položila jsem věnec na jeho rakev. Byli přítomní snad všichni věrní a přední pražští a venkovští ctitelé Karlovi (pozn. v ukázce jsou zachována pravopisná pravidla 19. století), ale nevím, že právě mému manželu vládní úřady nemohou účast na pohřbu zapomenouti... Příteli, ani netušíte, jak těžký zde ve vlasti život prožíváme. Na sebe samu už ani nehledím, já už jsem zrozena k bídě a neštěstí, ale jde mi o ty děti.

Z dopisu J. L. Lešikarovi do USA 12. 8. 1856

MATKA

Nemohu Ti jinak psát Karle, než že se na Tě mrzím... Bylo Ti třeba kouření, byl Ti třeba kupování zbytečností? – Neměl jsi pamatovat na dál; co Ti to nyní bude platný, musíš to prodat. Při skromnosti jsi mohl dobře vyjít. Co jsem se tě naprosila, nekuř - ne, nic nedbáš na svoje zdraví a až Ti bude 24 let, bude z Tebe mrzák, jestli se jich dočkáš, mohu si myslit, jak Ti to slouží, znám Tvoje plíce lépe než Ty. Vzpomeneš, Karle, vzpomeneš na matku, ale bude pozdě - ale ona musí ta doba přijít na Tebe, že bys rád matku poslechl, že bys za jediný můj pohled půl života dal, že přijdeš k poznání, nikdo na světě že Tě tak nemiloval a milovat nebude jako matka.

Z dopisu Karlu Němcovi 25. 2. 1858

MANŽELKA

Kdyby té lásky, té poezie ve mně nebylo, jakže bychom my spolu žili? To by bylo se mnou špatně dopadalo, neboť jsem všecku důvěru k Tvému srdci a úctu před Tebou ztratila; kdybych nebyla přišla k lepšímu rozumu, bylo by to tak zůstalo. To však je pravda, že když jsi vzdálen, se mi zdáš pěknější a že po Tobě častěji si zatoužím. Je to přirozené a Tobě snad také tak je. Když jsou dva ustavičně pospolu, všechny svoje potřeby jeden před druhým vykonává, pěkné, nepěkné, tu zevšední jeden druhému. Není pak touhy ani poezie, je to jen zvyk a potřeba, co je k sobě vábí, - a to je, co se mi protiví. Mně by se každý muž zprotivil, kdyby ustavičně byl okolo mě. To je, co aristokracii neb boháčům závidím, tu příležitost, že si mohou být vždy vzácní. To víš, já mám už takové své podivné náhledy; a ty já už asi nepřemohu. Přemohu sice, já se umím přemoci; ale což, pak se děje vše bez potěšení! – Já bych přála si, aby mezi námi bylo při všem činění a jednání potěšení, a ne jen ta chladná povinnost.

Z dopisu Josefu Němcovi 13. 6. 1857

MILENKA

Kdyby možná bylo, přání každé v skutek uvést, to bych nyní přála si, být u Tebe, bych ti ústně povědět mohla, jak mne list Tvůj potěšil. Za každické srdečné slovo bych Tě zulíbala; - ty se usmíváš, vid', výraz ten zdá se Ti trochu náruživý - ne, nemysli tak, Ty nevíš, jak jsem želela Tvé lásky: zcela přirozeno tedy, že se raduji, vidouc, že jsem ji posud neztratila. Že obraz můj trochu zastřen mlhou, a ne tak jasný, nemůže jinak ani být, doufám však, když budeš vždy mírně a nestranně soudit, že se opět zcela vyjasní a že zůstanem svoji.

Z dopisu Janu Helceletovi 11. 8. 1851

Poslechová ukázka / ČRo Brno, Ecce Homo, Božena Němcová, slavná česká obrozenecká spisovatelka**Úkol 3**

Utvořte skupiny dle zadání. Na základě poslechu **odpovězte** na otázky.

Kdy a kde se narodila Božena Němcová?

V kolika letech se provdala? Kolik let bylo v té době jejímu manželovi?

Jaké povolání Josef Němec vykonával? Byl vlastenec?

Kolik měli manželé Němcovi dětí?

Jaký byl její první literární počín? Jaké je její nejznámější dílo?

Jaký měla podíl na manželských rozepřích?

Znala se s Karlem Havlíčkem? Kdy Karel Havlíček Borovský zemřel?

Byla Božena Němcová placena za svoji literární činnost?

Kolik let letos uplynulo od její smrti?

Dílo Boženy Němcové

Jak se stát spisovatelkou? Kdybychom hledali návod u Boženy Němcové, zjistíme, že je třeba chtít se učit, mít rád češtinu, překonat nespěšnost, překonat dobové předsudky, že žena nemůže vykonávat takové povolání, mít rád lidi, nesnášet nespravedlnost, mít pocit, že mohu oslovit lidi, mít nutkání psát, psát a psát. O radosti, trápení, lidech blízkých, lidech vzdálených, o slavnostech, o vesnici, o městě, o politice, o lásce, nenávisti, zvycích, prostě o životě v době, kdy žiju.

5. dubna 1843 otiskl Josef Kajetán Tyl v Květech báseň **Ženám českým**. V té době už byla Božena Němcová vdaná a její manžel ji seznamoval s pražskou vlasteneckou společností. Dnes tuto dobu označujeme jako třetí etapu Národního obrození. Její básně jsou plné vlasteneckého nadšení.

MOJE VLAST

Česká zem mě nezrodila,
přece je mou drahou vlastí,
a Českou se nazývati
je mi chloubou, je mi slastí.

Řeč ta krásná, libozvuká
jak mi nemá býti milá?
Vždyť mě modlit, mluvit, zpívat
česky jenom máť učila.

Čechu srdce jsem zadala,
vlastence za muže mám,
a co statné syny vlasti
české děti vychovám.

Cizí děcko v ráj úplné
lůno své měš přesadila
a co vlastní dítě svoje
s věrnou láskou vypěstila.

Žalost-li mou duši tíží,
v řeči té jen bol vyhlívám;
radost-li srdce skáče,
českou píseň si zazpívám.

Až se pak i mně přiblíží
neúprosné smrti stín,
usteleš mi chladné lůžko,
česká máti, ve svůj klín.

Kdož by tebe nemiloval,
pečlivá ty, dobrá máti?
Jak ti nemám za tvou lásku
srdce své i duši vzdáti?

„Miluji tě“ milosladce
ze rtů jeho vyplynulo,
když mě rámě prvněkrát
k sobě vroucně přivinulo.

Díky životu v Praze a pobytu mezi vlastenci (spisovateli, lékaři, výtvarnými umělci...), kteří ji povzbuzovali k literární tvorbě, začíná sbírat pohádky.

Nikdy nejsme moc staří na pohádky. A kdo tvrdí opak, ten jich ještě nepřečetl dost.

Úkol 1

Přečti si úryvky z **Národních báchorek a pověstí**, pokus se doplnit název pohádky či jméno hlavního hrdiny.

Potom sundala plachetku, svlékla myši kožíšek, umyla tvář, srovnala vlasy a oblékla šumný oděv na sebe.

Pohrdlivě pohlédla na obraz Vaší Milosti a nám ho zpátky podávajíc řekla: „Král zde vyobrazený není hoden, aby mi obuv mou zavazoval.“

„Nyní mne tady necháš,“ řekl koník k princovi, „a sám půjdeš do blízkého města ke dvoru; musíš se vydávat ale za němého.“

Když bylo chlapci tři dni, již ho matka prsem uživit nemohla a musela ho krmit kaší. Snědl jí dvě tři misky, a přece křičel hladem.

„Dobře tedy, když je tvá dcera tak chytrá, ať přijde zejtra ke mně, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze.“

Úkol 2

Slovenské pohádky a pověsti jsou výsledkem tří pobytů Boženy Němcové na Slovensku. Čtete **nahlas** úryvek z pohádky. Dokažte, že i dnešní mladá generace rozumí slovenštině. Nevyhledávej, **tipuj**, zkus z kontextu vyrozumět **význam** slov v tabulce pod úryvkem.

Textová ukázka / B. Němcová, O Širokom, Dlhom a Žiarookom

Bolo to za tých čias, keď mačky **črievičky** nosili, žaby v čepcoch chodili, osly ostrohami po ulici štrngali a zajace psom naháňali. Vtedy žil v jednej zemi kráľ a ten mal dcéru utešenej krásy, a vedela toho moc. Prichádzali kniežatá a králi z ďalekých zemí k nej na **vohľady**, ale ona žiadneho nechcela a nakoniec vyhlásila, že si len toho vezme, kto dokáže po tri noci pri nej **vartovať** a nedá jej utiecť. Ten chýr sa rozniesol široko-ďaleko a prichádzali kniežatá a králi, aby si ju zaslúžili; ale žiadny ju nemohol ustrieť a každý musel svoju smelosť smrťou zaplatiť. Povest o tej panne doniesla sa ďaleko, až kamsi za hranice do hradu kráľovského, do uší mladého Matiaša kráľoviča, šuhaja pekného ako jeleň, bystrého ako sokol.

Keď Matiaš počul o krásnej princeznej, poskočil si na bystrých nôžkách, a že ju on pôjde vartovať. Darmo otec zbraňoval, darmo prosil, zakazoval, Matiaš si nedal vôľu zlomiť; po čase musel ho otec predsa len pustiť. - Nabral si teda Matiaš peňazí, ostrú šablú si pripál k boku a tak samojediný pustil sa do sveta skúsiť šťastie junácke. Na druhý deň dohonil na hradskej človeka, ktorý akosi **osuhlo** napred kráča; i pridružil sa k nemu Matiaš a opýtal sa ho, kde ide. – „Do sveta šťastie skúsiť!“ odpovedal pocestný.

„A akéhože si remesla?“ opýtal sa ho Matiaš.

„Remeslo nemám žiadne, ale viem, čo nikto nevie. Ja som Široký a môžem brucho svoje tak rozšíriť, že sa v ňom celá čata vojska skryje,“ a ako to dorekol, tak sa rozšíril, že mu **hradská** nestačila.

„Nuž, ty si chlap! A či by si nešiel so mnou? Aj ja idem do sveta šťastie skúsiť,“ vraví Matiaš, lebo sa mu ten človek zapáčil.

„Prečo by som nešiel, pôjdem,“ odpovedal Široký a šli ďalej. Tu o kus ďalej stretnú človeka, vyziabnutého, vysokého jako **žrd'**.

„Kdeže ideš, človeče?“ pýtal sa ho Matiaš, lebo mu byl nápadný.

„Do sveta,“ odpovedal mu ten.

„A akého si remesla?“

„Remeslo nemám žiadne, ale viem, čo nikto nevie. Ja som Dlhý a môžem sa vytiahnuť až do oblakov, a keď idem, na každý krok míľu cesty urobím,“ vravel človek a hneď sa začal vytahovať a vytiahol sa do samých oblakov, a ako krok urobil, míľu cesty urazil.

črievičky		osuhlo	
vohľady		hradská	
vartovať		žrd'	

POVÍDKY krátké i delší, s hrdiny mladými i staršími, muži i ženami, z města i vesnice. Do budoucna je na vás, kterou se necháte zlákat a přečtete ji. Stojí za to.

Úkol 3

Hledej názvy povídek ukryté v následujícím textu, **zapiš** do tabulky. **Nezapomeň** na pravopis velkých písmen!

Bylo před svatým Jiřím. V neděli večer, nedlouho před setměním, blížila se dvě děvčata, Baruška a Rozárka, k pohorské vesnici. Byla na cestě z pouti, kde potkala nejednoho dobrého člověka, dokonce i svého pana učitele. Ten se s nimi zastavil na kus řeči a vypravoval jim nové zvěsti, jak to chodí v zámku a podzámčí, jak žijí chudí lidé a také jim pověděl o své babičce, moudré a vážené ženě. Děvčata šla zvesela a dosti svižně, neb věděla, že v chýži pod horami na ně čekají dvě kamarádky, pocházející také z pohorské vesnice, Karla a Bára nazývaná divá. Slunce zapadlo, všude byl klid a mír.

Theodora Němcová zapsala několik svých vzpomínek na matku.

Textová ukázka / Božena Němcová ve vzpomínkách

U stolu k svatbě jí darovaného Božena Němcová psávala ještě v prvních letech padesátých. Za doby, kdy psala Babičku, navštěvovala častěji paní Čermákovou a té za řeči se zmínila, která je z práce vytrhovává tím, že se jí stůl často zvažuje (byl o jedné noze, dole se rozkračující). Šlechetná tato její příznivkyně poslala jí darem vkusný černý stolek obdélný o čtyřech nohách a dvě černé židle k němu. Potom psávala jen u tohoto stolku, který byl postaven v čele pokoje proti dveřím.

Kdo chce vědět víc...

Nesmrtelná hvězda Božena Němcová – dokumentární film Olgy Sommerové z roku 2003

Obrazy ze života Boženy Němcové – polohraný dokument. Je z roku 2011.

Vem Boženu do metra – projekt Čtenářský deník Českého rozhlasu

Božena Němcová on-line – projekt Městské knihovny v Praze, zde najdete kompletní dílo legálně ke stažení
František Halas: **Naše paní Božena Němcová** – sbírka básní...

... a tak dále.